

SUURVALTOJEN ARKTIS

MUUTTUVAN GEOPOLIITIKAN VAIKUTUKSET SUOMEN
ULKO- JA TURVALLISUUSPOLITIikkaAN

Samu Paukkunen / Harri Mikkola

SUURVALTOJEN ARKTIS

MUUTTUVAN GEOPOLIITIKAN VAIKUTUKSET SUOMEN

ULKO- JA TURVALLISUUSPOLITIikkaAN

Arktisen alueen turvallisuuspoliittinen tilanne on heikentynyt. Muutoksen taustalla ovat ennen kaikkea Venäjän lisääntynyt sotilaallinen varustautuminen, entistä provokatiivisempi ja kehittyneempi harjoitus-toiminta sekä tiukentuneet poliittiset kannanotot. Jännitteiden lisääntymiseen ovat vaikuttaneet myös Kiinan pyrkimykset lisätä alueellista läsnäoloa sekä Yhdysvaltojen huomion kohdistuminen pohjoiseen. Venäjän ja lännen vastakkainasettelu sekä Barentsin alueen sotilasstrategisen merkityksen kasvu heijastuvat myös Suomeen. Tämä tuottaa kansalliselle turvallisuudelle haasteita. Samalla Suomi on sijaintinsa ja vahvojen puolustusvoimiensa vuoksi muille länsimaille yhä kiinnostavampi kumppani.

Suurvaltojen kiinnostus arktisen alueen luonnonvaroja kohtaan jatkuu. Samalla alueen resurssien hyödyntäminen on entistä vaikeampaa ja epävarmempaa. Kansainvälinen yhteistyö alueella toimii erityisesti Arktisen neuvoston puitteissa. Nykyiset foorumit eivät kuitenkaan yksin ehkäise tai ratkaise Arktikselle läikkyviä suurstrategisia ristiriitoja. Suomen kannalta on entistä tärkeämpää ymmärtää arktisen alueen geopolittisen muutoksen osatekijät ja eri toimijoiden risteävät intressit.

SAMU PAUKKUNEN

Varajohtaja, hallintojohtaja
Ulkopoliittinen instituutti

HARRI MIKKOLA

Johtava tutkija
Globaali turvallisuus -tutkimusohjelma
Ulkopoliittinen instituutti

ISBN 978-951-769-691-3

ISSN 1795-8059

Ulkoasun suunnittelu: Kaarina Tammisto

Kansikuva: Pixabay

Julkaaisu on osa Ulkopoliittisen instituutin Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan projektia.

SISÄLLYSLUETTELO

JOHDANTO: SUOMI JA ARKTISEN ALUEEN TURVALLISUUSTILANTEEN MUUTOS 5

- 1. SUURVALTOJEN ARKTISET INTRESSIT 7**
Venäjälle arktinen on prioriteetti, Kiina pyrkii lisäämään alueellista vaikutusvaltaansa 7
Yhdysvaltojen jalanjälki Arktiksella kasvaa, Euroopan unioni alisuoriutuu pohjoisessa 9
- 2. ARKTISEN ALUEEN SOTILAALLINEN TOIMINTAYMPÄRISTÖ 11**
Venäjän arktinen sotilaallinen toiminta on haaste lännelle 11
Lännen sotilaallinen varautuminen pohjoisessa lisääntyy 12
- 3. ARKTISEN ALUEEN TALOUDELLINEN TOIMINTAYMPÄRISTÖ 15**
Harvinaiset maametallit ja alueen kalakannat suurvaltojen tutkassa 15
Arktisen alueen öljy- ja kaasuvarantojen hyödyntäminen entistä epävarmempaa 16
Euroopan Arktiksen hiilivetyjen hyödyntäminen jatkuu entistä haastavammassa tilanteessa 16
- 4. ARKTISEN ALUEEN KANSAINVÄLISEN YHTEISTYÖN TOIMINTAYMPÄRISTÖ 19**
Tulevaisuuden mahdollisuudet ovat eskalaatioiden hallinnassa, suhteiden liennyttäminen vaikeaa 20

LOPUKSI: SUOMI JA SUURVALTOJEN STRATEGINEN PAINE 22

LÄHDELUETTELO 23

JOHDANTO: SUOMI JA ARKTISEN ALUEEN TURVALLISUUSTILANTEEN MUUTOS

ARKTINEN ALUE ON vuosikymmenten ajan ollut suurvaltojen kiinnostuksen kohde. Kylmän sodan aikana alue oli yksi maapallon militarisoituneimmista Yhdysvaltojen ja Neuvostoliiton ydinpelotteiden ja niiden edellyttämien sotilaallisten suoja-toimien vuoksi. Neuvostoliiton kaaduttua alueella virisi erityisesti ympäristökysymyksiin keskittynyt yhteistyö, ja tuolloin heräsi kiinnostus myös alueen taloudellista potentiaalia kohtaan.

30 vuotta myöhemmin nämä kolme tekijää vaikuttavat edelleen alueen kehitykseen. Ilmastonmuutoksen vauhti on kiihtynyt, alueen luonnonvarat herättävät suurta kiinnostusta ja suurvaltojen vastakkainasettelu on jälleen lisääntynyt.

Jännitteiden lisääntyminen johtuu ennen kaikkea Venäjän aggressiivisesta suurvaltapolitiikasta, jossa maa näkee Naton vihollisenaan ja ajattelee länsimaiden toimien uhkaavan sen nykyhallintoa. Osana laajempia ulkopoliittikan pyrkimyksiään Venäjä on panostanut merkittävästi arktisen alueen sotilaallisen voiman kehittämiseen.

Venäjän toimia maan pohjoisosissa ei voida enää perustella kylmän sodan päättymisen myötä rapautuneen arktisen toimintakyvyn palauttamisella. Sen sijaan Venäjän nähdään pyrkivän alueellisen sotilaallisen ylivoimansa varmistamiseen. Alueen turvallisuuspoliittisen vakauden ja samalla Suomen turvallisuusympäristön voidaan nähdä tämän kehityksen myötä heikentyneen.

Myös Suomen keskeiset strategiadokumentit ovat rekisteröineet muutoksen. Suomen uuden arktisen strategian luonnoksessa todetaan, että ”arktisen alueen turvallisuuspoliittisella kehityksellä on vaikutuksia kansalliseen turvallisuuteen. Suomen kannalta arktisen alueen turvallisuus on kiinteästi yhteydessä Itämeren alueen ja muun Euroopan turvallisuustilanteeseen, joka on 2010-luvulla muuttunut aiempaa jännitteisemmäksi.”¹ Tämä pohjaa vuoden 2020 ulko- ja turvallisuuspoliittisen selonteon linjaukseen, jonka mukaan ”Suomi sijaitsee suurvaltojen näkökulmasta strategisesti merkittävällä alueella, johon kansainvälisen turvallisuustilanteen muutokset heijastuvat suoraan. Pohjois-Euroopan turvallisuus on kasvavassa määrin yksi kokonaisuus,

jossa turvallisuustilanteen muutokset Itämeren alueella, Suomen arktisilla lähialueilla sekä Pohjois-Atlantilla kytkeytyvät tiiviisti toisiinsa.”²

Kansallisessa turvallisuuspoliittisessa keskustelussa Pohjois-Eurooppa nähdään nyt yhtenä kokonaisuutena. Tämä on merkittävä muutos, sillä viime vuosina keskustelun painopiste on ollut lähes yksinomaan Itämeren alueella. Siinä missä Itämeren alueen turvallisuustilanne on saavuttanut tietyn ”jännitteisen tasapainon”³, arktisen alueen merkitys korostuu entisestään. Suomen lähialueiden kansainvälinen jännite on siirtynyt pohjoisemmaksi.

Kansallisen keskustelun asteittainen muutos on merkittävä myös toisessa suhteessa. Vielä vuoden 2013 arktisen strategian julkaisun aikaan Suomen arktinen politiikka nojasi kahden perusolettaman varaan. Oletuksena oli ensinnäkin, että arktiselle alueelle on syntymässä taloudellinen kultakaivos, joka tulee tuottamaan myös Suomelle merkittäviä taloudellisia hyötyjä. Alueen taloudellisista mahdollisuuksista ja suomalaisesta kylmäosaamisesta puhuttiin jopa mahdollisena ”uutena Nokiana”.⁴ Toisena oletuksena oli, että alue on pysyvässä rauhan tilassa, ilmatiiviisti irrotettuna kansainvälisen politiikan ongelmista. Nykyisessä tilanteessa nämä lähtökohdat ovat kääntyneet pääläelleen.

Kansalliset odotukset ovat toteutuneet siinä suhteessa, että arktisen alueen kansainvälinen merkitys on kasvanut. Tämä on kuitenkin tapahtunut tavalla, jota ei osattu ennakoida. Arktisen alueen muuttuva geopoliittinen asema ja suurvaltojen välinen kilpailu ovat johtaneet turvallisuuspoliittisen riskin lisääntymiseen. On oletettavaa, että Suomi on yliarvioinut alueen tuottamaa taloudellista hyötyä ja aliarvioinut alueelta kumpuavaa uhkaa.

Samalla Suomesta on alueen yleisen kiinnostavuuden ja turvallisuuspoliittisten jännitteiden lisääntymisen myötä tullut kansainvälisesti entistä kiinnostavampi kumppani, ja arktisen alueen kysymykset ovat nousseet yhä merkittävämpään rooliin myös Suomen ulkosuhteissa. Tästä esimerkkinä voidaan nostaa

1 VNK 2021.

2 VNK 2020.

3 Ks. Pesu 2020.

4 YLE 2012.

presidentti Sauli Niinistön aloitteet arktisesta huipukokouksesta ja kansainvälisestä yhteistyöstä mustan hiilen päästöjen vähentämiseksi.

On kuitenkin mahdollista, että arktisen alueen geopolittisen merkityksen kasvaessa myös kansainvälinen yhteistyö polarisoituu ja vaikeutuu. Suomen kannalta olennainen kysymys onkin, kuinka pitkään ”arktinen kokonaisuus on riittävän viileä keskustelulle kuumemmissakin tunnelmissa”.⁵

Kansallisen keskustelun on syytä lisääntyvästi ottaa huomioon alueen suurvaltasuhteiden mukanaan tuomat jännitteet ja muutokset. Erityisen merkityksellistä on ymmärtää alueen geopolittisen muutoksen osatekijät ja eri toimijoiden risteävät intressit. Suomella tulee olla ajantasainen ja selkeä kokonaiskuva siitä, mitä turvallisuuspoliittisella ”takapihallamme” tapahtuu.

Tämä *Finnish Foreign Policy Paper* pyrkii tuomaan oman panoksensa kansalliseen arktista aluetta koskevaan turvallisuuspoliittiseen keskusteluun. Tutkimuksessa kartoitetaan suurvaltojen arktisia intressejä sekä analysoidaan aluetta geo- ja sotilasstrategisena toimintaympäristönä. Lisäksi tekstissä analysoidaan talouden ja kansainvälisen yhteistyön roolia alueella. Lopuksi arvioidaan alueen turvallisuuspoliittisten muutosten vaikutuksia Suomen kansalliselle turvallisuudelle ja arktiselle politiikalle.

1. SUURVALTOJEN ARKTISET INTRESSIT

ARKTISELLA ALUEELLA ON sekä alueen sisäistä että ulkoista konfliktipotentialia. Alueen sisäinen konfliktiriski liittyy muun muassa erimielisyyksiin merireitien hallinnasta tai sotilaallisen harjoitustoiminnan mukanaan tuomiin onnettomuusriskeihin. Pääsääntöisesti arktisen alueen muutosajurit ovat kuitenkin sen ulkopuolelta tulevia. Tämä pätee ilmaston, ympäristön ja talouden ohella myös kovan turvallisuuden kysymyksiin.

Viime vuosien aikana arktisen alueen turvallisuuspoliittisen tilanteen muutosta on määrittänyt voimistuva suurvaltojen globaali kamppailu. Suurvalloilla on huomattavia näkemyseroja muun muassa kansainvälisen turvallisuusarkkitehtuurin rakenteesta, oikeusvaltioperiaatteesta, kansainvälisen kaupan säännöistä ja kansalais- ja ihmisoikeuksien roolista. Nämä erimielisyydet ovat vaikeasti yhteensovitettavissa ja monessa suhteessa yhteismitattomia.

Arktis on alue, jossa suurvaltojen intressit kohtaavat ja risteävät. Viisi kahdeksasta Arktisen neuvoston jäsenvaltiosta on Naton jäseniä – siis jäseniä järjestössä, jota Venäjä pitää uhkana kansalliselle turvallisuudelleen. Kaksi Arktisen neuvoston jäsenvaltiota, Suomi ja Ruotsi, ovat Naton läheisiä kumppaneita. Ukrainan tapahtumien johdosta seitsemän muuta Arktisen neuvoston jäsenvaltiota ovat asettaneet pakotteita Venäjälle. Lähtökohdat alueellisen vakauden ylläpitämiselle tai sen lisäämiselle ovat tästä näkökulmasta haasteelliset.

Venäjälle arktinen on prioriteetti, Kiina pyrkii lisäämään alueellista vaikutusvaltaansa

Arktisen alueen taloudellisilla ja alueelle sijoitetuilla sotilaallisilla resursseilla on olennainen rooli Venäjän kahden suurstrategisen tavoitteen saavuttamiselle. Nämä ovat hallintoregiimin säilyminen ja alueellisen suurvaltastatuksen vahvistaminen.

Venäjän yhteiskunnalliset kehittämisohjelmat, asevoimien modernisaatio, kansainvälinen vaikutusvalta ja presidentti Vladimir Putinin regiimin säilyminen ovat riippuvaisia öljystä ja kaasusta saatavista vientituloista. Venäjän maakaasuntuotannosta 80 prosenttia ja öljyntuotannosta 17 prosenttia tapahtuu arktisella alueella, ja osuuksien ennakoidaan edelleen kasvavan. Käytännössä jopa 20 prosenttia Venäjän viennistä

tuotetaan alueella.⁶ Arktiksella nähdään olevan tulevaisuudessa myös yhä merkittävämpi rooli tässä yhtälössä, sillä Venäjän vanhemmat Länsi-Siperian hiilivetyvarannot ovat hiljakseen ehtymässä.

Samalla Venäjä näkee vaikutusvaltansa kansainvälisessä politiikassa perustuvan yhä enemmän sotilaallisen voiman käyttöön tai sillä uhkaamiseen ja poliittiseen painostamiseen. Lopulta maa näkee kansallisen turvallisuutensa ja suurvaltastatuksensa perustuvan ydinaseisiin, ja se on aktiivisesti muistuttanut länttä pelotteen olemassaolosta. Arktisen alueen ydinasekomponentilla on tässä yhtälössä Venäjälle elintärkeä merkitys.

Lisäksi vallan keskittyminen turvallisuus- ja puolustusorganisaatioiden toimijoiden (silovikien) käsiin yhdistettynä Venäjän hallintoregiimin ”linnakementaliteettiin” on johtanut entistä suurempaan arktisen alueen asioiden turvallistamiseen. Venäjä jatkaa aktiivisesti arktisille alueille sijaittuvien asevoimien yksiköidensä vahvistamista muun muassa uudistamalla sukellusvenekalustoaan ja kaukovaikutuskykyjään sekä avaamalla uusia tukikohtia Venäjän pohjoisten merialueiden merkittävimmille saarille.⁷ Arktisen alueen merkittävyyttä maan sotilasstrategisessä ajattelussa korostaa myös se, että vuoden 2021 alussa Pohjoinen laivasto sai virallisesti sotilaspiirin statuksen.⁸

Ensiarvoisen tärkeää on huomata, että Venäjän toimintaa määrittää turvallisuuspolitiikan sijaan suurvaltapolitiikka – myös Arktiksella. Venäjän yleinen geostrateginen maailmankatsomus perustuu nollasummapelin geopolitiikkaan, jossa maa kokee olevansa pitkäkestoisessa ja jatkuvasti käynnissä olevassa strategisessa kamppailussa lännen kanssa. Tässä kamppailussa Venäjä pyrkii vahvistamaan omaa suhteellista vaikutusvaltaansa myös muita valtioita heikentämällä. Muiden arktisen alueen valtioiden näkökulmasta tämä on ongelmallista, sillä samalla Venäjä määrittelee turvallisuutensa tavalla, joka käytännössä vähentää sen naapurimaiden turvallisuutta.

Osana Venäjän suurvaltapolitiikkaa maa on Krimin niemimaan miehityksen ja Itä-Ukrainan sotatoimien jälkeen toteuttanut joukon luottamusta merkittävästi

6 Anthony et al. 2021; Sergunin 2017.

7 Ks. Melino & Conley 2020.

8 Humbert 2021.

rapauttavia toimia. Näitä ovat muun muassa kyber-, vaalihäirintä- ja disinformaatio-operaatiot länsimaissa, ulkomailla tapahtuneet myrkytysoperaatiot ja vuoden 2021 laaja asevoimien mobilisaatio ja sotilaallinen painostus Ukrainan rajalla.⁹ Näiden toimien myötä Venäjä on entistä enemmän irtisanoutunut sen lähi-alueiden ja naapurimaiden kansallisen suvereniteetin kunnioittamisesta.

Joidenkin näkemysten mukaan jatkuva konflikti lännen kanssa tukee Venäjän hallinnon sisäpoliittisia tavoitteita, eikä maa ole aidosti kiinnostunut suhteiden parantamisesta.¹⁰ Se, kuinka realistinen Venäjän koema turvallisuusuhka on, ei lopulta ole merkityksellistä. Olennaista on, että Venäjän johto on päättänyt toimia tämän uhkakuvan perusteella. Toiminta heijastuu myös Arktikselle jännitteiden kasvun ja Venäjän arvaamattomuuden myötä. Tämä tuo lisähaasteen länsimaille, sillä niiden ei ole mahdollista hälventää Venäjän kokemaa turvallisuushuolta ilman, että ne joutuisivat liiaksi tinkimään omista arvoistaan, periaatteistaan ja intresseistään.

Arktiksen kylmän sodan aikaiseen turvallisuusympäristöön verrattuna uudeksi toimijaksi alueelle on ilmaantunut Kiina. Kiina näkee itsensä globaalina suurvaltana, ja se on systemaattisesti pyrkinyt lisäämään poliittista vaikutusvaltaansa myös pohjoisessa. Kiina katsoo, että se on suurvalta- asemansa takia oikeutettu osallistumaan myös arktisen alueen globaaliin hallintaan. Maan tavoitteena on kasvattaa alueellista vaikutusvaltaansa ennen kaikkea pitkällä aikavälillä.

Kiina identifioi itsensä ”lähes arktiseksi valtioksi”¹¹. Maa ei maantieteellisesti ole arktinen valtio, minkä vuoksi sillä on rajoitetut mahdollisuudet käyttää vaikutusvaltaansa alueellisen hallinnon tasolla, kuten Arktisessa neuvostossa. Maalla on kuitenkin muita merkittäviä kanavia vaikuttaa alueen kehitykseen. Näitä ovat esimerkiksi globaalihallinnan organisaatiot, kuten YK:n alainen Kansainvälinen merenkulkujärjestö, sekä kahdenvälisten taloudelliset ja poliittiset suhteet arktisten valtioiden kanssa.

Kiinan keskeiset intressit arktisella alueella liittyvät ennen kaikkea alueen energia-, mineraali- ja kalavarantoihin. Maa haluaa myös turvata pääsynsä tulevaisuudessa mahdollisesti avautuville arktisille merireiteille. Vuoden 2018 arktisessa strategiassaan Kiina yhdisti pohjoiset merireitit osaksi globaalia Belt and

Road -hanketta. Merireitit nähdään potentiaalisesti tärkeinä Kiinan huoltovarmuuden ja ulkomaankaupan reittien hajauttamisen näkökulmasta, ja lisäksi reittien oletetaan tuovan tulevaisuudessa kustannussäästöjä.

Kiina on pyrkinyt tiivistämään suhteitaan alueen valtioiden kanssa, ja erityisen aktiivinen se on ollut arktisen alueen pienten rantavaltioiden suhteen. Kiina on pyrkinyt saamaan alueelta omistukseensa yrityksiä, maa-alueita ja infrastruktuuria. Jo vuonna 2011 Kiina yritti ostaa suuren maa-alueen Islannista.¹² Grönlannissa Kiina on tuonut esille halukkuutensa osallistua harvinaisia maametalleja sisältävien alueiden hyödyntämiseen sekä lentokenttien rakentamiseen. Toistaiseksi nämä toimet ovat epäonnistuneet muun muassa Yhdysvaltojen vastustuksen vuoksi.¹³ Suomessa kiinalaiset tahot pyrkivät saamaan omistukseensa lentokentän Kemijärvellä, mutta tämä hanke kariutui Puolustusvoimien vastustukseen.¹⁴

Käytännössä Kiinan alueellisen läsnäolon lisääntyminen näkyy selkeimmin Venäjällä. Kiina on panostanut merkittävästi Jamalin alueen maakaasuenttiin, joiden osalta sen omistusaste on jo noussut korkeammaksi kuin mitä Venäjä toivoi.¹⁵ Länsimaiden asettamat pakotteet Venäjän arktisten alueiden öljyntuotannolle saattavat lisätä Venäjän riippuvuutta Kiinan investoinneista. Tämä saattaisi heijastua myös Kiinan mahdollisuuksiin vaikuttaa laajemmin arktisen alueen kehitykseen.

Venäjän Kiina-suhteen tilaa kuvastaa tapa, jolla Venäjä on reagoinut Kiinan toimiin Koillisyvälyllä. Se on suhtautunut hyvin kriittisesti ulkopuoliseen liikennöintiin, mutta on hyväksynyt sille epätyypilliseen tapaan Kiinan tutkimustoiminnan alueella ilman julkisia vastustuksen osoituksia.¹⁶

Kiinan uudenlainen, entistä aggressiivisempi ulkopolitiikka saattaa jatkossa heijastua voimakkaampien äänenpainojen myötä myös arktiselle alueelle. Maa pyrkii globaaliin vaikutusvaltansa kasvattamiseen uudenslaisin keinoin, yhdistäen poliittista painostusta sekä taloudellista vipuvartta.

9 Ks. Gould-Davies 2021.

10 Ks. Allan et al. 2021.

11 Kiinan arktinen strategia 2018.

12 Dams et al. 2020.

13 Sørensen 2018; Lucht 2018.

14 YLE 2021b.

15 China National Petroleum Corporation (CNPC) omistaa Jamalin LNG-hankkeesta 20 prosenttia ja Silk Road Fund 9,9, prosenttia, ks. Xinhua 2018.

16 Ks. Goble 2020.

Yhdysvaltojen jalanjälki Arktiksella kasvaa, Euroopan unioni alisuoriutuu pohjoisessa

Yhdysvallat kokee Kiinan systeemitason kilpailijana, jonka vaikutusvallan kasvua se pyrkii patoamaan eri puolilla maailmaa. Vaikka Kiinan jalanjälki on arktisella alueella vielä rajallinen, Yhdysvaltojen huolena on, että Kiina voisi pyrkiä hyödyntämään aluetta omien taloudellisten intressiensä edistämisen lisäksi myös sotilaallisessa tukeutumistarkoituksessa. Erityisen ongelmalliseksi Yhdysvallat näkee Kiinan mahdollisen sukellusvenetoiminnan Jäämerellä. Tämän varmistamiseksi Kiina tarvitsee kuitenkin toistaiseksi puuttuvien sukellusvenekyvyyksien lisäksi lisää tutkimustietoa alueen olosuhteista liittyen muun muassa merenpohjan syvyyskartoituksiin ja Jäämeren akustiikkaan.¹⁷

Yhdysvaltojen strateginen vastakkainasettelu Kiinan kanssa saattaa tulevaisuudessa läikkyä entistä enemmän myös arktiselle alueelle. Tästä nähtiin varhaisia merkkejä vuoden 2019 Arktisen neuvoston Rovaniemen ministerikokouksen yhteydessä, missä Yhdysvaltain silloinen ulkoministeri Mike Pompeo puheessaan varoitti Kiinan vaikutusvallan kasvusta Arktiksella kuvaten aluetta “vallan ja kilpailun näytämöksi”.¹⁸ Yhdysvaltojen puolustushaarojen arktiset strategiat vahvistavat tätä näkökulmaa.¹⁹

Vaikka Washingtonin huoli Kiinan arktisen vaikutusvallan kasvusta on kasvamassa, Yhdysvaltojen arktisen läsnäolon lisääntyminen liittyy selkeimmin edelleen Venäjään. Huolimatta kohteliaissa merkeissä sujuneesta maiden ulkoministerien tapaamisesta Arktisen neuvoston vuoden 2021 ministerikokouksessa ja maiden presidenttien tapaamisesta Genevessä kesäkuussa 2021, Venäjän suhde Yhdysvaltoihin ei osoita olennaisia paranemisen merkkejä. Presidentti Joe Bidenin suhtautuminen Venäjän toimiin on ollut tiukka, ja maiden väliset erimielisyydet syvään uurrettuja.

Venäjän piittaamattomuus yhteisistä normeista, Pohjoisen laivaston vahvistuminen ja Naton pohjoisten jäsenmaiden toiveet ovat johtaneet siihen, että myös Yhdysvallat on joutunut yhä merkittävimmissä määrin varautumaan jännitteiden ja geopolittisten panosten kasvuun Arktiksella.²⁰

Arktinen alue on kasvattanut poliittista merkitystään Washingtonissa viime vuosien aikana huomattavasti. Tämä on merkittävä muutos, sillä Yhdysvaltojen

arktinen läsnäolo on ollut vuosikausien ajan vastakoista. Yhdysvallat ei vielä 2000-luvun alussa nähnyt tarpeelliseksi investoida maan sotilaallisen toimintakyvyn kehittämiseen pohjoisessa, joka nähtiin matalan jännitteen alueena.

Liittolaisten turvaamisen ohella Yhdysvalloilla on myös omia suoria turvallisuusintressejä arktisella alueella. Alueella sijaitsevien Yhdysvaltojen ohjuspuolustusjärjestelmien sekä ydinsukellusveneidän vuoksi Arktis on Yhdysvalloille erityisen merkittävä. Myös tästä näkökulmasta Grönlannin Thulen pysyvän sotilastukikohdan ja tutka-aseman merkitys on suuri.

Yhdysvallat korostaa myös navigoinnin vapauden periaatetta kansainvälisillä merireiteillä, Koillisväylä mukaan lukien. Tämä liittyy Venäjän alueellisen hegemonian kiistämiseen ja vaikutusvallan patoamiseen, mutta myös laajemmin Yhdysvaltojen pyrkimykseen taata meriliikenteen vapaus ja sen oman laivaston vapaa liikkuminen ja kyky projisoida voimaa ympäri maailmaa.

Turvallisuus- ja suurvaltapolitiikan lisäksi Yhdysvaltojen keskeiset arktiset intressit koskevat ilmastonmuutosta, taloutta ja energiaa. Yhdysvalloissa on poliittisten voimasuhteiden sekä öljynhinnan mukaan nousevaa ja laskevaa kiinnostusta Alaskan arktisten energiavarojen hyödyntämistä kohtaan. Tätä kehitystä on hidastanut yleinen huoli toiminnan turvallisuudesta, kansalaisyhteiskunnasta kumpuava vastustus, edistysaskeleet epäkonventionaalisen öljyn ja kaasun tuotannossa sekä sitoumukset ilmastonmuutoksen vastaisiin toimiin.

Lisäksi Yhdysvaltoja kiinnostaa Alaskan alueen mannerjalustan laajentaminen YK:n merioikeusyleis-sopimuksen mukaisesti. Vaikka maa ei ole sopimusta ratifioinut, Yhdysvallat katsoo olevansa oikeutettu mannerjalustansa laajentamiseen sopimuksen mahdollistamalla tavalla, sillä maa noudattaa sopimusta yleisesti.

Suomelle olennainen turvallisuusyhteisö, Euroopan unioni on läsnä arktisella alueella jäsenvaltioidensa kautta ja sen rooli muun muassa tutkimus- ja aluekehitysrahoituksessa on huomattava. Arktinen politiikka ei kuitenkaan ole EU:n prioriteetti. Unionilta on tulossa vuoden 2021 aikana uusi arktinen tiedonanto, joka todennäköisesti käsittelee aiempaa enemmän turvallisuuspolitiikan kysymyksiä. Myös Euroopan parlamentti on korostamassa vahvemman eurooppalaisen omistajuuden merkitystä alueella.

17 Martinson 2019.

18 YLE 2019.

19 Sekä laivasto, ilmavoimat, maavoimat että rannikkovartiosto ovat julkaisseet omat arktiset strategiansa; ks. Tallis 2021.

20 Ks. Conley & Melino 2020.

Huolimatta siitä, että komissio korostaa geopoliittista rooliaan, arktisen alueen tulevaisuudesta ei keskustella riittävästi Brysselissä eikä unioni tunnu sisäistävän alueen strategista muutosta.²¹ Ongelmallista on myös, että Venäjä pyrkii systemaattisesti nakertamaan EU:n asemaa ja roolia. Ulkoministeri Sergei Lavrovin mukaan ”EU:hun organisaationa ei ole minkäänlaista suhdetta”.²² Venäjälle sopii hyvin nykytilanne, jossa Euroopan unioni ei näe eikä tunnista pohjoisen kasvavaa merkitystä eikä aktiivisesti pyri rooliinsa kasvattamaan.

21 Asiantuntijankemeyksiä EU:n arktisen politiikan tulevaisuudesta, ks. Dolata 2020; Paul 2021.

22 Yle 2020.

2. ARKTISEN ALUEEN SOTILAALLINEN TOIMINTAYMPÄRISTÖ

ARKTISTA ALUETTA EI turvallisuuspoliittisessa mielessä voi pitää yhtenäisenä kokonaisuutena, vaan sen eriosia leimaavat erilaiset turvallisuuspoliittiset olosuhteet. Kanadan ja Alaskan pohjoisosat eroavat muusta alueesta niin luonnonolosuhteiden, infrastruktuurin kuin sotilaallisten uhkakuvien osalta. Samoin on asia laita Alaskan ja Venäjän rajalla.

Venäjän arktinen sotilaallinen toiminta on haaste lännelle

Euroopan arktinen alue ja sen merkitys korostuvat kovan turvallisuuden viitekehyksessä. Nato-maa Norjan maa- ja merirajat yhtyvät Venäjän läntisiin rajoihin pohjoisessa, ja alueelle on sijoitettu merkittävää sotilaallista infrastruktuuria. Euroopan arktisen alueen turvallisuuspoliittinen kokonaisuus muodostuu Kuolan niemimaasta, Fennoskandian pohjoisosista sekä Barentsinmeren ja Norjanmeren merialueista ulottuen Pohjois-Atlantille. Tämä turvallisuusympäristö tulee nähdä puhtaan alueellisen tarkastelun sijaan laajemmassa kansainvälisessä kontekstissa.

Lännen ja Venäjän suhteiden heiketessä sotilaallinen aktiivisuus alueella on lisääntynyt, johtuen ennen kaikkea alueen merkittävydestä Venäjän strategisille intresseille. Tämä alueen ulkoisista tekijöistä aiheutuva läikkymisdynamiikka nostaa myös alueellista turvallisuuspoliittista riskiä – erityisesti Suomen ja muiden Pohjoismaiden osalta.

Arktisella alueella merkittävimmät sotilasstrategiset elementit voidaan jakaa kahteen osaan. Nämä ovat ensinnäkin konventionaalisten kaukovaikutteisten ohjusten ja ydinaseiden merkitys Venäjän suurvalta-aseman säilyttämispyrkimyksille, ja toiseksi Pohjois-Atlantin merireittien merkitys Euroopan puolustukselle.²³

Kuolan niemimaalle, Pohjoiseen laivastoon on sijoitettu suurin osa Venäjän strategisten ydinasejoukkojen merikomponentista. Jäämeren jääpeitteen alla operoivat ydinsukellusveneet mahdollistavat Venäjälle toisen iskun kyvyn ja ylläpitävät ydinpelotetta. Arktisella

alueella on sijoitettuna myös merkittävä määrä konventionaalaisia maa-, meri- ja ilmavoimien yksiköitä sekä ilmapuolustusjärjestelmiä, joiden tarkoitus on turvata strategisia ydinsukellusveneitä. Alue on merkittävä paitsi Venäjän ydinpelotteelle myös maan konventionaaliseen deterrensille ja globaalille voiman projisoinnille.²⁴

Euroopan puolustus nojaa olennaisesti Yhdysvaltojen sotilaalliseen voimaan. Venäjän ja lännen välisen merkittävän sotilaallisen konfliktin aikana Pohjois-Atlantin merireitit olisivat kriittisessä roolissa joukkojen ja kaluston siirrolle Pohjois-Amerikasta Eurooppaan. Sotilaallisen konfliktin tilanteessa Venäjän intressissä olisi pystyä häiritsemään ja mahdollisuuksien mukaan katkaisemaan nämä merireitit, jotta se pystyisi estämään tai hidastamaan Yhdysvaltojen joukkojen pääsyä Eurooppaan.

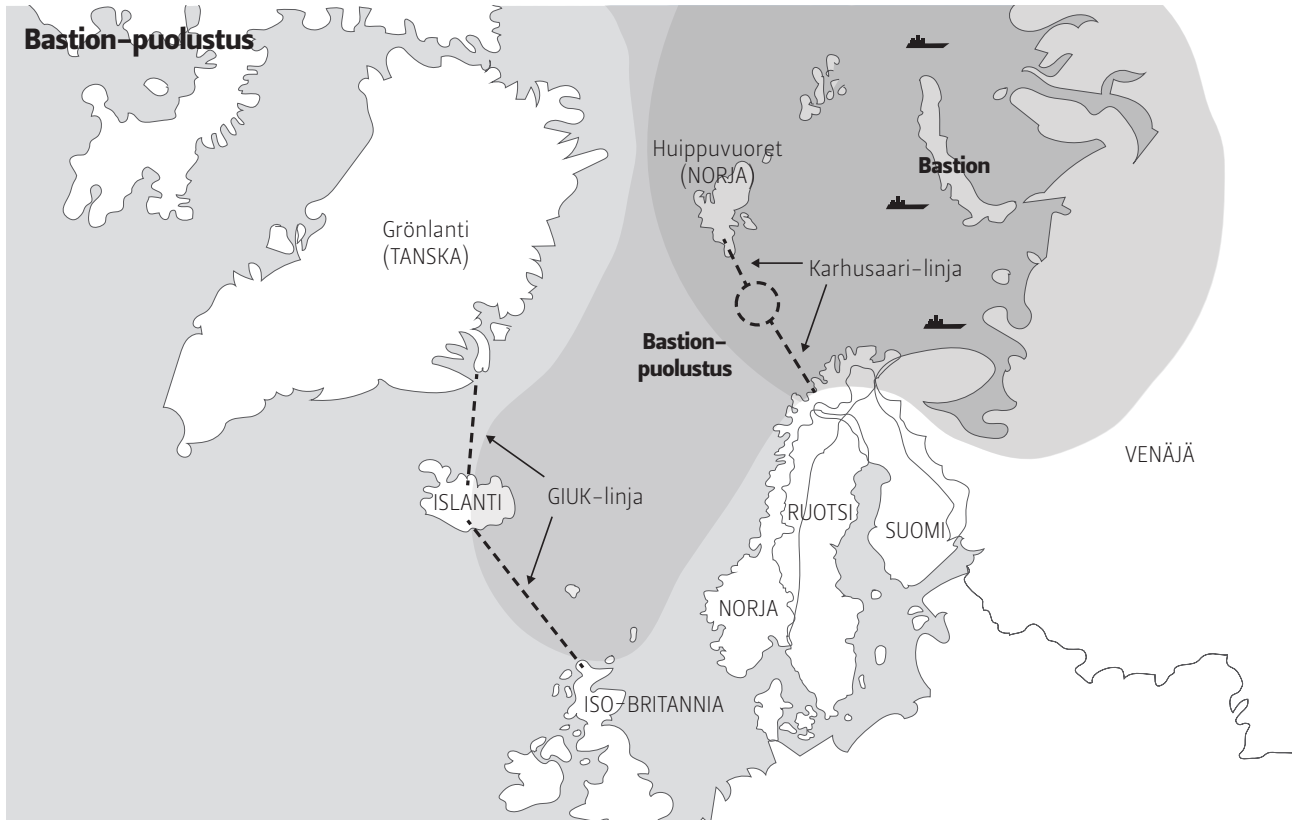
Jotta Venäjän pinta-alusten ja sukellusveneiden olisi mahdollista operoida Pohjois-Atlantilla, niiden tulisi kyetä pääsemään alueelle Grönlanti-Islanti-Iso-Britannia-välisen merialueen (ns. GIUK-linjan) kautta. Kääntäen tämä tarkoittaa, että lännelle on tärkeää kyetä kontrolloimaan tätä aluetta ja ylläpitää riittävää kykyä merelliseen tilannekuvaan ja sukellusveneiden vastaisiin toimiin jo ylempänä pohjoisessa Huippuvuoret-Karhusaari-Finnmark-linjan alueella. Näiden alueiden strateginen tasapaino on lisääntyvästi haastettuna, sillä Venäjän asevoimien aktiviteetti GIUK-linjan alueella on jopa ylittänyt kylmän sodan ajan tason.²⁵

Alueellisesta näkökulmasta katsottuna nykyiset sotilaalliset dynamiikat Euroopan Arktiksella määntyvät pitkälti Venäjän kylmän sodan aikaisen konseptin, Bastion-puolustuksen kautta. Konsepti pyrkii takaamaan strategisten ydinsukellusveneiden selviytymisen niiden suljetuilla ja raskaasti puolustetuilla merialueilla eli ”bastioneissa”. Selviytyminen pyritään takaamaan jääpeitteen tuoman suojan lisäksi pystytämällä kerroksellinen, eri kyvykkyyksistä koostuva asejärjestelmä, johon kuuluu muun muassa sensoreita, miinoja, rannikko- ja ilmapuolustusohjuksia sekä meri- ja ilma-aluksia.

23 Sotilasstrategisesti tilanne alueella ei ole merkittävästi muuttunut sitten kylmän sodan vuosien, vaikkakin sotilasteknologian kehitys esimerkiksi kaukovaikutteisissa ohjuksissa on tarkoittanut muun muassa tarvetta pienempiin joukkomääriin, parempaan joukkojen suojaukseen sekä puolustuksellisen syvyyden uudenlaista huomioimista.

24 Mikkola 2019.

25 House of Commons Defence Committee 2018.

Euroopan Arktiksen sotilaalliset dynamiikat määrittävät suurelta osin Venäjän Bastion-puolustuksen kautta.
Kartan lähde: *The Barents Observer*

Vakavassa kriisiskenaariossa tällä strategialla voi olla kriittisiä seurauksia Suomelle ja muille Pohjoismaille. Aluehallinta pohjoisessa Skandinaviassa tai sen osissa auttaisi Venäjää lisäämään syvyyttä ilma- ja meripuolustukseensa, mikä helpottaisi Kuolan niemimaan kriittisten kohteiden suojaamista. Puhtaan sotilasstrategisesta näkökulmasta tarkasteltuna voidaan olettaa, että merkittävän sotilaallisen konfliktin uhatessa tai sen ollessa käynnissä myös Suomen alueellinen koskemattomuus pohjoisessa voisi olla uhattuna. Venäjän näkökulmasta riittävän puolustuksellisen syvyyden saavuttaminen voi vaatia paitsi Barentsinmeren myös pohjoisen Norjanmeren hallintaa. Tämä puolestaan vaatisi Norjan rannikolla maaoperaatioita, joiden toteuttaminen vaatisi käytännössä Suomen ilma- ja maa-alueen käyttöä.²⁶

Myös Norjalle kuuluva Huippuvuoret olisi strategisesti merkittävä mahdollisessa sotilaallisessa konfliktissa. Pohjoismaiden alueelle pääsy ja näiden maa-alueen ja ilmatilan käyttö ovat erittäin tärkeitä myös Yhdysvalloille ja Naton jäsenmaille tilanteessa,

jossa sotilaallinen konflikti on odotettavissa tai jo käynnissä.²⁷

Suomen kyky kiistää oman ilmatilansa ja maa-alueidensa käyttö on erittäin tärkeää myös Ruotsin ja Norjan puolustukselle. Suomen geostrateginen sijainti tekee Suomesta yhä tärkeemmän kumppanin muille läntisille toimijoille. Suomelle on olennaista, että maan oma sekä muiden läntisten toimijoiden kyky oman alueensa turvaamiseen pohjoisessa on uskottava.

Lännen sotilaallinen varautuminen pohjoisessa lisääntyy

Nykyisellään Pohjoismaiden ja Naton pyrkimys on ylläpitää pohjoisessa sellaista aluepuolustuksellista toimintakykyä, jonka turvin se pystyisi vastaamaan mahdollisiin Venäjän aggressioihin. Tämä on ollut tilanne kolmenkymmenen viime vuoden ajan. Venäjän konventionaalinen ja strateginen iskukyky on kuitenkin viime vuosien aikana kasvanut myös alueella sijaitseviin läntisiin joukkoihin nähden niin merkittäväksi,

26 Historiallinen katsanto pohjoisten alueiden merkitykseen Suomen puolustukselle, ks. MPKK 2020.

27 Ks. Efestad 2018.

että se käytännössä haastaa niin Pohjoismaiden kuin myös Naton kyvyn ylläpitää aluepuolustusta.

Venäjän asevoimien toiminta pohjoisessa on ylittänyt jo Neuvostoliiton huippuvuosien tason. Myös Venäjän harjoitustoiminta pohjoisessa on muuttunut entistä provokatiivisemmaksi ja kehittyneemmäksi. Maan merivoimat on muun muassa harjoitellut entistä lännempänä ja lähempänä Norjan rannikkoa.²⁸

Tämän seurauksena erityisesti Norja on nostanut esiin alueen uhkakuvan muutosta Yhdysvaltojen ja Naton suuntaan. Yhdysvallat ja Nato ovat nyt vuosikausien hiljaiselon jälkeen lisäämässä panostustaan alueelle. Ne ovat vastanneet arktisen alueen muuttuneen turvallisuustilanteen vaatimuksiin muun muassa kasvattamalla merellistä läsnäoloansa Pohjois-Atlantilla ja lisäämällä suurten sotaharjoitusten määrää Pohjois-Euroopassa.

Esimerkiksi Norjassa vuonna 2018 pidetty Trident Juncture -sotaharjoitus oli yksi Naton kaikkien aikojen suurimmista: mukana oli 50 000 osallistujaa, 250 ilma-alusta, 65 merialusta ja yli 10 000 kulkuneuvoa.²⁹ Vuonna 2022 Norjassa tullaan pitämään Cold Response 2022 -sotaharjoitus, joka on suurin harjoitus napapiirin pohjoispuolella sitten 80-luvun. Harjoitukseen on näillä näkymin osallistumassa noin 40 000 sotilasta.³⁰

Toisena esimerkkinä voidaan mainita, että Nato on perustanut asevoimien johtoesikunnan (Joint Force Command) Norfolkkiin vahvistamaan liittokunnan toiminta- ja operaatiokykyä Pohjois-Atlantin alueella. Yhdysvallat on myös perustanut uudelleen 2. laivaston valvomaan maan ja liittokunnan turvallisuusetuja Pohjois-Atlantilla. Lisäksi Yhdysvallat ja Norja ovat päivittäneet keskeisiä puolustus sopimuksiaan, joiden myötä Yhdysvallat on rakentamassa tukeutumisinfrastruktuuria Pohjois-Norjaan muun muassa tiedustelulentokoneille. Yhdysvaltojen strategiset pommikoneet ovat harjoitelleet alueella ja sukellusveneet tukeutuneet Pohjois-Norjan satamiin.³¹ Jopa maan lentotukialus laivueineen on operoinut pohjoisilla merialueilla pitkän tauon jälkeen.³² Tämä heijastaa Yhdysvaltojen sitoutumisen astetta alueen strategisen tasapainon ylläpitämiseksi ja maan liittolaisten turvaamiseksi.

Samalla Norja on asteittain luopunut asettamistaan kylmän sodan aikaisista rajoitteista sekä omalle sotilaalliselle harjoitustoiminnalleen että yhteistyölle

Yhdysvaltojen kanssa. Pyrkinessään estämään alueellisten jännitteiden kasvua Norja on omaehtoisesti pidättänyt muun muassa sotaharjoituksista pohjoisessa lähellä Venäjän rajaa. Muuttuneen turvallisuustilanteen johdosta Norjassa koetaan, että rajoitteet eivät enää palvele sen kansallisia intressejä.

Lisääntyvä yhteistyö Yhdysvaltojen kanssa on kuitenkin aiheuttanut myös sisäpoliittisia jännitteitä. Yhteistyön lisääntymiseen kriittisesti suhtautuvien mukaan Norja joutuu ”panttivangiksi” Yhdysvaltojen ja Venäjän vastakkainasettelussa. Yhteistyön kannattajat puolestaan painottavat, että Norja ei pysty puolustautumaan pohjoisessa ilman Yhdysvaltojen tukea.³³ Norjan sotilaallinen riippuvuus Yhdysvalloista on kuitenkin tosiasia. On mahdollista, että Venäjä pyrkii kääntämään Norjan sisäistä keskustelua aiheesta, jotta se ehkäisisi Yhdysvaltojen läsnäolon kasvua.

Kuten odotettua, Venäjä ei ole suhtautunut Yhdysvaltojen sotilaallisen aktiviteetin kasvuun Arktiksella suopeasti. Muun muassa Venäjän ulkoministeriön tiedottaja Maria Zakharov totesi Oslon liikkuvan ”euroarktisen alueen jännitteiden eskalaation ja Venäjän ja Norjan sopimusten tuhon tiellä”.³⁴

Pohjoismaat ovat reagoineet turvallisuustilanteen muutokseen kehittämällä puolustuskykyjään. Ne ovat uudelleen samankaltaistaneet uhka-arvionsa, investoineet uusiin asejärjestelmiin ja harjoitustoimintaan sekä tiivistäneet puolustusyhteistyötään. Tästä esimerkkeinä voidaan nostaa Suomen sopimukset, yhteisymmärryspöytäkirjat, puitejärjestelyt sekä aiejulistukset muun muassa Ruotsin, Norjan, Ison-Britannian ja Yhdysvaltojen kanssa.³⁵ Sotilaallinen logiikka ja taustavaikuttimet näiden sopimusten taustalla ovat selvät. Näiden maiden näkökulmasta on tärkeää, että Suomi pystyy hallitsemaan omaa maa-alueitaan ja ilmatilaansa pohjoisessa, joten Suomen puolustuskyvyn tukeminen sopii yhteen maiden kansallisten intressien kanssa.³⁶

Samanaikaisesti alueen toimijoista sotilaallisesti vahvin maa, Venäjä, näkee äärimmäisen tärkeänä sen suhteellisen ylivoiman säilyttämisen. Yhdysvaltojen ja Pohjoismaiden nähdään olevan tässä tilanteessa pakotettuja vastaamaan kasvaneeseen uhkaan sekä yksin että yhdessä. Venäjän merkittävästi parantunut kyky merenalaiseen toimintaan, nopeaan joukkojen siirtoon ja kaukovaikuttamiseen ovat kasvattaneet

28 The Barents Observer 2019; The Barents Observer 2021a.

29 Nato 2018.

30 The Barents Observer 2021b.

31 Hersman et al. 2021; The Barents Observer 2021c.

32 The Barents Observer 2020a.

33 Szymański 2021.

34 TASS 2021.

35 Katsaus Suomen puolustusyhteistyöhön, ks. Pesu 2018.

36 Ks. Ellehuus & Wall 2021.

maan sotilaallista voimaa, minkä pelätään muuttaneen Pohjois-Euroopan sotilasstrategista asetelmaa. Pohjoisen Euroopan turvallisuudelle ja strategiselle tasapainolle on tärkeää, että Venäjän alueellinen sotilaallinen etumatka ei kasva liian suureksi, sen alueellinen hegemonia pystytään tarvittaessa kiistämään ja että kynnyksellinen sotilaallisen voiman käytölle ja sillä painostamiselle olisi mahdollisimman korkea.³⁷

Myös suorien konfliktien kynnyksen alapuolella on Venäjälle jäänyt liikkumatilaa, jonka puitteissa se voi poliittisesti painostaa alueen maita toimimaan sille myönteisesti. Tämä koskee myös arktista aluetta. Pohjoisessa Euroopassa Venäjän toimet ovat näyttäneet monin eri tavoin. Maa on käyttänyt alueella hybridimetodeja, mukaan luettuna ilmatilanloukkaukset, GPS-häirintä, kybertoiminta, painostava diplomaattinen kommunikaatio, energiapolitiikka ja turvapaikkahakijavirtojen ohjailu.³⁸

Vaikka riskit pohjoisella alueella ovat kasvaneet, on korostettava, että sotilaallisen konfliktin kynnyksellinen Euroopan pohjoisosissa on edelleen hyvin korkea. Jännitteiden tilanteen oletetaan alueella kuitenkin jatkuvan ja asevoimien varustautumisen mahdollisesti kiihtyvän. Yksin nämä tekijät korostavat tarvetta kovan turvallisuuden kysymysten käsittelylle pohjoisessa.

37 Ks. Boulègue & Depledge 2021.

38 Mikkola 2019.

3. ARKTISEN ALUEEN TALOUDELLINEN TOIMINTAYMPÄRISTÖ

ARKTISELLA ALUEELLA SIJAITSEVILLA luonnonvaroilla on huomattavaa taloudellista merkitystä. Alueen valtioiden riippuvaisuuden aste niiden pohjoisilla alueilla sijaitsevista luonnonvaroista ja niiden hyödyntämistä tukevasta kuljetusinfrastruktuurista voi auttaa arvioimaan, miten tärkeänä aluetta ja sen vakautta kansallisesti pidetään. Siksi näitä taloudellisia ajureita, niiden hyödynnettävyyttä sekä hyödyntämiseen liittyviä haasteita on syytä kartoittaa osana kokonaisanalyysiä.

Arktisen alueen taloudellisista mahdollisuuksista on puhuttu pitkään ja kirjoitettu paljon, mikä on osaltaan nostanut kansainvälistä kiinnostusta aluetta kohtaan. Usein siteeratun arvion mukaan arktisella alueella sijaitsee 13 prosenttia vielä löytymättömistä öljyvaroista ja 30 prosenttia maakaasusta.³⁹ Pelkäämään öljyn ja maakaasun taloudellinen potentiaali on tuhansissa miljardeissa Yhdysvaltojen dollareissa. Kokonaisuudessaan Arktiksen talouspotentiaali on vielä tätäkin suurempi, mikä perustuu pohjoisen alueen luonnonvarojen moninaisuuteen sekä ilmastonmuutoksen myötä jäistä vapautuvan Koillisväylän tarjoamiin mahdollisuuksiin.

Harvinaiset maametallit ja alueen kalakannat suurvaltojen tutkassa

Arktisen alueen luonnonvaroista strategisiksi voidaan luokitella ainakin harvinaiset maametallit, kalatalous sekä alueella sijaitsevat energiaresurssit.⁴⁰ Näistä strategisista resursseista viime vuosien aikana paljon uutta huomiota ovat herättäneet harvinaiset maametallit, joiden myötä Grönlantiin on kohdistunut samaan aikaan sekä Yhdysvaltojen että Kiinan merkittävä mielenkiinto.

Koko uusiutuvan energiantuotannon ketju, muun muassa aurinko- ja tuulivoiman valmistusprosessi, on riippuvainen harvinaisista maametalleista. Niiden saatavuus ja hinta määrittävät täten osaltaan sitä, kuinka nopeasti siirtymä kohti hiilineutraaleita yhteiskuntia voidaan toteuttaa. Merkittävä osa kehityksestä viestintäteknologiasta, autoteollisuudesta

ja aseteknologiasta ovat maametalleista riippuvaista. Esimerkiksi Lockheed Martinin valmistaman F-35-hävittäjän rakentaminen vaatii Yhdysvaltojen kongressin selvityksen mukaan yli 400 kilogrammaa harvinaisia maametalleja.⁴¹

Kiina dominoi harvinaisten maametallien markkinoita, sillä se vastaa noin 80 prosentista niiden tuotannosta.⁴² Maa on rajoittanut näiden vientiä poliittisten tarkoituksien mukaan sekä pyrkinyt nostamaan raaka-aineiden hintoja ja painostamaan harvinaisista maametalleista riippuvalaiset firmat siirtämään tuotantoaan Kiinaan.⁴³ Kiinalaistautaiset yritykset ovat myös pyrkineet ostamaan markkinoilta pois potentiaalista uutta tuotantoa, joka voitaisiin käynnistää maametallien hintojen noustessa.

Arktisella alueella Kiina on pyrkinyt ostamaan Grönlannista kaivosoikeuksia ja harvinaisten maametallien esiintymiä. Kiinan Grönlanti-kiinnostukseen liittyy myös erillinen strateginen intressi, jalansijan saaminen Pohjoiselta Atlantilta. Yhdessä nämä pyrkimykset ovat ylittäneet Yhdysvaltojen reagenttikäytön, ja maa on ryhtynyt patoamaan Kiinan läsnäolon lisääntymistä Arktiksella. Kärjekkäin esimerkki tästä on entisen presidentin Donald Trumpin kansainvälistä kohua aiheuttaneet tiedustelut Tanskan halukuudesta myydä Grönlanti Yhdysvalloille. Oletettavaa on, että mitä lähemmäs Manner-Yhdysvaltoja tullaan, sitä voimakkaammiksi nousevat myös Yhdysvaltojen toimet Kiinan aktiviteetteja kohtaan.

Alueen kalakannat ovat toinen strategisen tärkeänä pidettävä luonnonvara. Tämä heijastuu jo nykyisellään alueen merkitykseen ja kiinnostavuuteen. Esimerkiksi Yhdysvaltojen kalasaaliista noin 60 prosenttia tulee Alaskan vesiltä⁴⁴, ja Norjassa kalatalous taas on nousut lähes yhtä suureksi teollisuuden alaksi kuin koko Suomen metsäteollisuus.⁴⁵

Ilmaston lämmetessä kalakannat siirtyvät yhä pohjoisemmaksi. Samalla niiden merkitys korostuu niin taloudellisesta kuin ruokaturvan näkökulmasta.

41 Financial Times 2021.

42 Ibid.

43 NBR 2019.

44 NOAA 2017.

45 Vuonna 2020 Norjan meriravinnon viennin arvo oli 10,5 mrd euroa, samana vuonna Suomen metsäteollisuuden vienti oli 10 mrd euroa; Norwegian Seafood Council 2021; Metsäteollisuus 2021.

39 USGS 2009.

40 Keskittyminen strategisiksi arvioituihin luonnonvaroihin rajaa myös tarkastelua, jättäen ulkopuolelle muun muassa turismin. Turismi nähdään Suomessa kansallisesti merkittäväksi liiketoimintamahdollisuudeksi, mutta sillä ei ole alueen suurvaltojen kannalta strategista merkitystä.

Väestönkasvun ja ruokatottumusten muutosten myötä pohjoiset merialueet ovat viimeisiä alueita, jonne kalastus voi siirtyä kasvaneen kysynnän tyydyttämiseksi. Kalastuskiistat ovat alueella tulevaisuudessa todennäköisiä.

Alueen kalastukseen liittyviä ristiriitoja siirrettiin tuonemmaksi vuonna 2019, kun alueen maat sekä muun muassa Kiina ja EU solmivat sopimuksen sääntelemättömän aavan meren kalastuksen estämiseksi pohjoisen Jäämeren keskiosassa.⁴⁶ Sopimuksen pitävyttä ja merkitystä ei ole kuitenkaan testattu, sillä jääpeitteinen alue keskisellä Jäämerellä ei vielä edes sovellu kalastukseen. Tämän mahdollisuuden auetessa ja sopimuksen umpeutuessa valtioiden tahtotila keskisen Jäämeren suojeluun joutunee todelliselle koetukselle.

Arktisen alueen öljy- ja kaasuvarojen hyödyntäminen entistä epävarmempaa

Keskipitkällä aikavälillä öljy- ja kaasuvarat säilyvät edelleen alueen strategisesti merkittävimpinä luonnonvaroina.

Kiinnostus alueen energiavaroja kohtaan on 2000-luvulla jakaantunut kahteen jaksoon. Näistä ensimmäinen – nousukausi – huipentui vuonna 2008, kun öljyn hinta (WTI, West Texas Intermediate) kävi lähes 170:ssä Yhdysvaltojen dollarissa. Samaan aikaan Yhdysvaltain geologian tutkimuskeskus arvioi, että alueella saattaa sijaita merkittävä määrä vielä käyttämättä olevia energiavaroja. Tämä tapahtui ajallisesti samoihin aikoihin, kun öljyn loppumista ennakoitiin niin sanottu peak oil -keskustelu oli kuumimmillaan.

Globaali mielenkiinto aluetta kohtaan hiipui kuitenkin 2010-luvulla lähes yhtä nopeasti öljyn hinnan laskun kanssa. Alueen hiilivetyvarojen hyödyntäminen osoittautui ennakoitua paljon vaikeammaksi. Mitä pidemmälle pohjoiseen mennään, sitä suuremmaksi kasvavat energiantuotannon kustannukset ja niihin liittyvät riskit.

Myös kansainvälisten ympäristöjärjestöjen toiminta on vaikuttanut alueen kiinnostavuuteen. Ympäristöjärjestö Greenpeace onnistui globaalissa kampanjassaan, jossa se vastusti arktista öljynporausta. Tämä vaikutti heikkojen koeporaustulosten ohella osaltaan myös energiayhtiö Shellin päätökseen vetäytyä vuonna 2019 laihoiin tuloksien Tšuktšimereltä, jossa se oli investoinut öljynetsintään seitsemän miljardia dollaria.

2020-luvulla vaikuttaa yhä enemmän siltä, että energiantuottajilla on pohjoisessa paljon hävittävää ja vähän voitettavaa. Haastavat olosuhteet, alueelliset jännitteet sekä uusiutuvan energian tuotantokustannusten lasku heijastuvat yritysten halukkuuteen investoida alueelle. Kun tähän yhdistetään hintavakauden puuttuminen ja tuotannon korkea kannattavuusraja, riski kasvaa entisestään.

Oiva esimerkki näiden haasteiden heijastumisesta investointihalukkuuteen on, että tammikuussa 2021 avoimeksi julistetut Alaskan arktisen luonnonsuojelun alueen etsintäluvat tuottivat 125 kertaa vähemmän tuloja kuin alun perin odotettiin.⁴⁷ Vaikka Yhdysvaltain geologian hallinto on arvioinut, että suojelualueella Beaufortinmeren rannikolla olisi 4,3–11,8 miljardia barrelia öljyä⁴⁸, yksikään suurista energia-alan yrityksistä ei osallistunut lupien hakuun. Öljyn määrää voi verrata Norjan hyödyntämättömiin öljyvarantoihin, joiden suuruudeksi arvioitiin vuonna 2018 runsaat kuusi miljardia barrelia.⁴⁹

Vähäinen kiinnostus selittyy osittain Yhdysvaltojen energia- ja ilmastopolitiikan heilahteluilla. Presidentti Biden kumosi edeltäjänsä asetuksen alueen avaamisesta energiantuotannolle. Poliittiset suhdannevaihtelut ja hallintojen toiminta toistensa päätösten kumoamiseksi johtanevat jatkossakin tilanteeseen, jossa Yhdysvaltojen uusien arktisten tuotantoalueiden kehittäminen on vaikeaa.

Tämän lisäksi on huomioitava ympäristöjärjestöjen systemaattinen lobbaus ja kansalaisyhteiskunnan lisääntyvät vaateet vastuullisesta ilmastopolitiikasta. Suurimmat yhdysvaltalaiset pankit ja vakuutusyhtiöt eivät mainehaitan takia enää suostu lainottamaan tai takaamaan alueen uusien hankkeiden käyttöönottoa.⁵⁰

Euroopan Arktisen hiilivetyjen hyödyntäminen jatkuu entistä haastavammassa tilanteessa

Koko arktisen alueen energiantuotantoon kohdistuu huomattavia epävarmuustekijöitä. Norja ja Venäjä jatkavat kuitenkin omien talousalueittensa sisällä sijaitsevien vanhojen kenttien kehittämistä ja uusien esiintymien käyttöönottoa. Kummankin maan bruttokansantuotteesta niin merkittävä osa tulee öljyn- ja kaasunporauksesta, etteivät merkittävät ja nopeat suunnanmuutokset ole poliittisesti mahdollisia.

47 Bourne 2021.

48 USGS 2016.

49 EIA 2019.

50 Dlouhy 2020.

46 Ks. Arktinen neuvosto 2020.

Norjassa mannerjalustalla tapahtuvan tuotannon investoinnit ylittivät 15 miljardia euroa vuonna 2020, ja öljyntuotanto kasvoi 1,7 miljoonaan barreliin. Tämä on korkein tuotannon taso yhdeksään vuoteen. Vuonna 2025 maan öljyntuotannon uskotaan kasvavan jo yli kahteen miljoonaan barreliin.⁵¹ Samaan aikaan Norjan energiantuotannon painopiste on siirtymässä yhä pohjoisemmaksi Barentsinmerelle. Norjalla on pitkäaikaisia tuotannon edellytyksiä, sillä hyödyntämättömiä öljy- ja kaasuvaroja uskotaan olevan jäljellä saman verran kuin tähän asti on hyödynnetty.⁵²

Myös Norjassa käydään yhä kiivaampaa keskustelua siirtymästä kohti hiilineutraalia yhteiskuntaa. Tämä ei oletettavasti kuitenkaan ehkäise maan arktisen alueen hiilivetyvarojen hyödyntämistä. Sen sijaan Norja tähtää pitkään siirtymäkauteen, jonka aikana pohjoisen energiavarat voitaisiin hyödyntää samalla asteittain siirtyen kohti kestäväää energiantuotantoa.

Venäjän bruttokansantuotteesta 10 prosenttia ja viennistä 20 prosenttia tuotetaan jo nyt maan arktisella alueella.⁵³ Tämän osuuden oletetaan edelleen kasvavan, kun maan öljyn- ja kaasuntuotannon painopiste siirtyy pohjoisemmaksi. Tammikuussa 2020 presidentti Putin kertoi Venäjän investoivan arktiseen energiantuotantoonsa 300 miljardia dollaria.⁵⁴ Maan julkituotu tavoite on, että vuoteen 2035 mennessä 26 prosenttia Venäjän öljyntuotannosta saadaan arktiselta alueelta ja alueen nesteytetyn maakaasun tuotanto kymmenkertaistuu.⁵⁵ Lähitulevaisuudessa energiantuotanto maan pohjoisilla alueilla tapahtunee pääosin mantereella, erityisesti Jamalin ja Gydanin niemimailla.

Venäjä pyrkii osin oman riippuvaisuutensa takia monipuolistamaan vientirakennettaan. Maan energia-vienti on nojannut erityisesti kaasun osalta pitkälti Euroopan markkinoille, mutta nyt Venäjä pyrkii osin pakotteiden pelossa vahvistamaan Aasiaan suuntautuvaa vientiään.

Uudet investoinnit Koillisväylän kuljetusinfrastruktuuriin tähtäävät vastaamaan Kiinan markkinoiden kasvavaan kysyntään. Suunnitelmissa on, että suuri LNG-laivasto kuljettaa nesteytettyä maakaasua Jamalin alueelta Koillisväylää pitkin Aasian markkinoille, Japaniin ja Kiinaan.

Länsimaiden pakotteet Venäjän arktista energiantuotantoa kohtaan ovat osaltaan ajaneet Venäjää yhä enemmän yhteistyöhön Kiinan kanssa. Pakotteiden myötä iso osa investoinneista ja teknologiasta Venäjän arktisten resurssien hyödyntämiseksi on tullut länsimaiden sijaan Kiinasta. Tämä riippuvuussuhde on käänne Venäjän energiapolitiikassa ja maan riippuvuuden Kiinasta nähdään pitkällä aikavälillä edelleen kasvavan.

Venäjän kannalta arktisen energiatuotannon tulevaisuuteen liittyy merkittäviä epävarmuustekijöitä. Erityisesti länsimaiden ilmastotavoitteet voivat vaikuttaa globaaliin uusiutumattoman energian kysyntään ja suunnata sitä entistä enemmän kohti uusiutuvaa tuotantoa. EU:n ilmastopolitiikalla ja mahdollisella energiamurroksella saattaa siksi olla Venäjän arktisen energiantuotannon kannalta suurempi rooli kuin mihin Moskovassa on osattu varautua.

Mikäli kansainväliset pankit ja vakuutuslaitokset jatkavat yhä tiukempien ympäristöstandardien noudattamista, luonnonympäristölle poikkeuksellisen haitallinen Venäjän energiantuotanto on kasvavissa vaikeuksissa.⁵⁶ Trendi kohti hiilineutraalia ja ympäristöarvoja huomioivaa rahoitusta vaikuttaa edelleen kiihtyvän.⁵⁷

Lyhyellä tähtäimellä Venäjän isoin haaste liittyy kuitenkin hintavakauteen. Öljyn hinnan pitäisi olla korkea, jotta arktisen alueen suuret tutkimus- ja tuotantoprojektit olisivat elinkelpoisia. Samaan aikaan korkeammat hinnat toisivat mahdollisesti markkinoille enemmän Pohjois-Amerikan liuskeöljyä. Liuskeöljyn tuotanto on nopeasti lisättävissä, jos energian hinnat kohoavat.

Vaarana on, että arktisen alueen taloudellinen riski voi muodostua poliittisen vakauden riskiksi Venäjälle. Jos investoinnit pohjoiseen ja öljyn- ja kaasuntuotantoon eivät tuotakaan oletetulla tavalla, Venäjälle jää hyvin vähän vaihtoehtoja. Maan on pakko investoida hiilivety pohjaiseen energiantuotantoon, jotta se säilyttäisi tulonsa, jolla se pyrkii varmistamaan turvallisuutensa ja kansainvälisen vaikutusvaltansa.

51 Norwegian Petroleum Directorate 2021.

52 Norwegian Government 2020.

53 Klimenko 2020.

54 Turner 2020.

55 The Barents Observer 2020b.

56 Venäjä tuottaa noin 13 prosenttia kaikesta öljystä, mutta maailman öljyvuoista jopa puolet. Ympäristöön karkaavan hävikin määrä on ollut prosentti tuotannosta, eli noin 5 miljoonaa tonnia öljyä; ks. Vasiljeva 2011.

57 Paradoksaaliseksi tilanteen tekee se, että mikäli Venäjän tulot energiasta ja sen pohjoisilta alueilta pysyvät korkeana, edellyttää tämä uusiutumattoman energian kysynnän pysyvää kasvua. Tämä puolestaan indikoisi sitä, että päästöjen kasvamista ei olisi pystytty suitsimaan suunnitellusti. Ilmaston lämpeneminen taas muuttaisi dramaattisesti koko Venäjän pohjoisten osien ympäristöä. Se kiihdyttäisi ikiroudan sulamista, mikä vapauttaisi entisestään kasvihuonekaasuja ilmakehään ja heijastuisi kustannusten nousuna Venäjän energiantuotantoon, kun koko ikiroudalle rakennettu kuljetusinfrastruktuuri vaarantuisi.

Tämä suunnitelma on kuitenkin rakennettu sulavan roudan päälle. Mikäli globaalin energiatuotannon painopiste siirtyy yhä enemmän kohti uusiutuvaa tuotantoa, Venäjän hiilivetyperustainen energiantuotanto ei välttämättä kykene rahoittamaan maan yhteiskunnan toimintaa ja asevoimien kehittämistä. Tämä on Venäjän dilemma.

4. ARKTISEN ALUEEN KANSAINVÄLISEN YHTEISTYÖN TOIMINTAYMPÄRISTÖ

ARKTISEN ALUEEN kansainvälinen yhteistyö on usein nostettu esiin malliesimerkkinä siitä, kuinka valtiot kykenevät tekemään käytännönläheistä alueellista yhteistyötä laajoista keskinäisistä haasteista huolimatta. Kansainvälisellä yhteistyöllä onkin arktisella alueella pitkät perinteet. Yhteistyön tarkoituksena on ollut löytää ratkaisuja sellaisiin kysymyksiin, joita maat eivät yksin ole kyenneet ratkaisemaan ja joissa ne ovat yhteistyötä pystyneet tekemään.

Aluetta koskeva kansainvälinen yhteistyö on myös niitä harvoja aloja, joilla Suomen kaltaisilla pienillä toimijoilla on mahdollisuus vaikuttaa kehityksen suuntaan myös omalla lähialueellaan. Siksi arktinen yhteistyö on nähty Suomessa prioriteettina, johon on ollut syytä panostaa. Tämä tarve on entisestään vahvistumassa, kun jännitteet alueella kasvavat.

Yhteistyö voidaan jaotella alueelliseksi ja koko arktisen alueen kattavaksi. Aluetason esimerkkeinä voidaan mainita muun muassa Barentsin euroarktinen neuvosto, joka tuo alueellisen ja käytännönläheisen näkökulman arktiseen yhteistyöhön, sekä Pohjoinen ulottuvuus, joka on Suomen aloitteesta syntyneitä EU:n, Venäjän, Norjan ja Islannin välillä toteutettavaa yhteistyötä. Näiden yhteistyön tavoitteena on ollut luoda vakautta ja taloudellisen kehityksen edellytyksiä Pohjois-Euroopassa ja Venäjän luoteisosissa.

Koko alueen kattavista yhteistyöfoorumeista merkittävin on Arktinen neuvosto. Sen tavoitteena on edistää alueen yhteistyötä ja kanssakäymistä arktisten valtioiden, arktisten alkuperäiskansayhteisöjen ja arktisen alueen asukkaiden kesken. Yhteistyön keskiössä ovat erityisesti arktisen alueen kestävä kehitys ja ympäristönsuojelu. Neuvoston puitteissa alueen kahdeksan jäsenmaata yhdessä alkuperäiskansayhteisöjen kanssa ylläpitävät vuoropuhelua siitä, kuinka alueen korvaamattomia ympäristöarvoja kyettäisiin suojaamaan ja miten ihmisten välistä kanssakäymistä kyettäisiin alueella tukemaan. Edelleen tänä päivänä, yli 30 vuotta arktisen yhteistyön aloittamisen jälkeen, suurin osa alueen yhteistyöstä keskittyy ympäristökysymyksiin, tieteelliseen yhteistyöhön ja alueellisten yhteyksien kehittämiseen.

Arktisen neuvosto kokoaa yhteen alueen maiden lisäksi myös muut alueesta kiinnostuneet valtiot. Neuvosto on hyväksynyt tarkkailijajäseneksi jo 13 valtiota,

useiden alueellisten toimijoiden ja kansalaisjärjestöjen lisäksi. Moni alueen ulkopuolinen maa on osoittanut tarkkailijajäsenyyttä kohtaan mielenkiintoa ja odottaa jäsenmaiden päätöstä asiasta. Tämän inklusiivisen toiminnan merkitystä ei ole syytä aliarvioida. Ei ole itsessään selvää, että alueen valtiot saavat vaikuttaa aluetta koskevan yhteistyön sääntöihin kuten Arktisessa neuvostossa on tehty. Yhdysvaltojen puheenjohtajuuskaudella aloitettu ja Suomen kaudella jatkettu pyrkimys tarkkailijavaltioiden mukaan ottamiseksi neuvoston työn vaikuttavuuden lisäämiseksi on avannut myös alueen ulkopuolisille valtioille mahdollisuuden osallistua aluetta koskeviin keskusteluihin. Tämä on samalla vähentänyt riskiä sille, että esimerkiksi Kiina pyrkisi viemään alueen yhteistyötä YK:n foorumeille, jolloin heikkenisi erityisesti alueen pienten valtioiden kyky vaikuttaa oman lähialueensa hallintaan.

Arktisen neuvoston puitteissa tehtävällä työllä on sekä välineellistä että itseisarvoa. Tieteellinen yhteistyö, yhteiset tutkimusohjelmat ja Arktisen neuvoston eri työryhmien kontribuutiot alueen ympäristön kannalta merkittävillä aloilla ovat olleet äärimmäisen tärkeitä, jotta alueen kehityksestä ja haasteista on saatu niin laaja käsitys kuin alueen valtioilla nyt on. Arktisen neuvoston välineellisen arvon osalta on hyvä tiedostaa, että viime vuosien aikana neuvoston puitteet ovat tarjonneet mahdollisuuden jatkaa yhteistyötä länsimaiden ja Venäjän kesken.

Samalla Arktisesta neuvostosta on tullut tietyllä tapaa oman menestyksenä vanki. Neuvoston mandaatin ulkopuolelle jätetyt kovan turvallisuuden kysymykset eivät ole mihinkään kadonneet, vaan päinvastoin nämä haasteet ovat viime vuosina vain lisääntyneet. Nykyiset odotukset Arktisen neuvoston mahdollisuudesta ylläpitää alueen vakautta ja ratkoa kiistoja ovat monessa suhteessa ylimitoitettuja.

Kovan turvallisuuden osalta kysymys on monimutkaisempi kuin pelkkä oikean yhteistyöfoorumin löytäminen. Kyse on poliittisesta tahdosta, viholliskuvista ja intresseistä pitää niitä yllä osana laajempaa kansainvälistä poliittista asetelmaa.

Tulevaisuuden mahdollisuudet ovat eskalaatioiden hallinnassa, suhteiden liennyttäminen vaikeaa

Venäjä nähdään suurvaltaintressejään ajavana toimijana pohjoisessa. Pyrkinessään ylläpitämään alueellista vaikutusvaltaansa Venäjä on viestinyt määrittelemättömistä ”punaisista rajoistaan”, joita se ei anna muiden valtioiden ylittää, kun ne pyrkivät varmistamaan omaa turvallisuuttaan.⁵⁸

Punaisten rajojen hämärtäminen yhdistettynä Venäjän suurvaltapolitiikan ensisijaisuuteen on lähtökohtaisesti ongelmallista Venäjän naapurivaltioille. Kun tähän yhdistetään ajatus, jonka mukaan Venäjän turvallisuuden kasvattaminen edellyttää muiden turvallisuuden heikentämistä, yhtälö muodostuu muiden maiden kannalta erittäin vaikeaksi. Samalla Venäjälle maan oma turvallisuus on lähtökohtaisesti jotain selaista, jota ei voida ratkaista ilman, että muut valtiot tinkivät omasta turvallisuudestaan.

Asetelma pätee myös arktisella alueella. Lisäksi ongelma naapurimaiden näkökulmasta on, että pohjoisessa Venäjän varautuminen ei ole enää perusteltavissa pelkästään puolustuksellisenä valmistautumisena hyökkäyksen torjumiseksi.⁵⁹ Kyse on nyt enemmän siitä, kuinka Venäjän konventionaaliset joukot ja uudet asejärjestelmät tukevat Venäjän kykyä myös hyökkäykselliseen toimintaan ja alueiden haltuunottoon pohjoisessa.⁶⁰ Kun tämä yhdistetään Venäjän viime vuosina suorittamiin kansainvälisen oikeuden rikkomuksiin sekä muiden valtioiden suvereniteetin ja alueellisen koskemattomuuden haastamiseen, länsimaat joutuvat reagoimaan muuttuneeseen tilanteeseen. Alueen länsimaiden voidaan olettaa kiinnittävän yhä enemmän huomiota oman suvereniteettinsa turvaamiseen.

Alueen turvallisuuspoliittinen painoarvo ja alueen ulkopuolelta heijastuvat jännitteet ovat kasvaneet ja eri toimijoiden intressit ovat monessa suhteessa yhteismitattomia. Tehtävän haasteellisuudesta huolimatta on arktisella alueella kiinnitettävä enenevässä määrin

huomiota alueellisten jännitteiden eskalaation hallintaan tai ainakin niiden lisääntymisen hidastamiseen. Oleellista on ymmärtää, mihin on mahdollista vaikuttaa, kenen toimesta ja missä puitteissa.

Ensimmäinen kysymyksistä on selkein, sillä arktisella alueella ei voida ratkaista Venäjän ja länsimaiden vastakkainasettelua. Vastakkainasettelua voidaan alueella pyrkiä kuitenkin hillitsemään ja mahdollisesti jopa vähentämään.

Alueen jännitteiden merkittävä hillitseminen tai niiden vähentäminen edellyttäisi maiden ylimmän poliittisen johdon myötävaikutusta. Käytännössä tämä tarkoittaa paitsi yhden tai useamman osapuolen aloitteellisuutta myös jaettua ymmärrystä alueen turvallisuuspoliittisen asetelman muodostamista riskeistä sekä tahtoa ja kykyä näihin puuttua.

Tämä puolestaan vaatisi useiden konkreettisten diplomaattisten edistysaskelten ottamista. Näistä ensimmäinen liittyy Yhdysvaltojen ja Venäjän välisten suhteiden kehitykseen. Maiden päämiehet korostivat Geneven huippukokouksessa tarvetta lisätä arktisen alueen vakautta. Tämä jaettu näkemys antaa jossain määrin toivoa siitä, että myös Arktiksen kovan turvallisuuden kysymyksistä voitaisiin rajatusti sopia, tai että niistä voitaisiin edes keskustella yhteisen pöydän ääressä. Lähtökohtaisesti tämä edellyttäisi kuitenkin sitä, että Venäjän on pidättäydyttävä disruptiivisista toimista alueella ja laajemminkin.

Arktisen alueen kovan turvallisuuden haasteita on nykyisten jännitteiden aikakaudella vaikea ratkaista, eikä tämä edelleenkaan näytä kovin todennäköiseltä. Syytä on kuitenkin huomioida, että Venäjän puheenjohtajuuskausi Arktisessa neuvostossa on alkanut toukokuussa ja maalille on tärkeä pystyä todistamaan, että se saa aikaan tuloksia. Täysin poissuljettua ei sitten ole, että alueen päämiehet saataisiin yhden pöydän ääreen. Suomessa tähän on pyritty usean vuoden ajan.

Jos alueellisia jännitteitä ei voitaisi päämiestasolla merkittävästi lieventää, todennäköistä olisi, että luottamusta pyrittäisiin lisäämään rajoitetusti muilla keinoin, kuten vaikkapa sopimuksilla mustan hiilen päästöjen vähentämisestä. Tämä saattaisi myös jossain määrin heijastua positiivisesti myös muille arktisen yhteistyön sektoreille.

Päämiestason alapuolella on myös jo olemassa olevia foorumeita, joiden puitteissa olisi ainakin teoriassa mahdollista keskustella kovan turvallisuuden kysymyksistä ja keinoista luottamuksen lisäämiseksi. Lähtökohtaisesti luontevin keskustelualustoista olisi arktisten alueen asevoimien komentajien foorumi.

58 Ks. Lavikainen 2021; BBC 2021.

59 Ks. Szymański 2021. 2000-luvun alussa Pohjoisen laivaston ja yleisesti koko Venäjän asevoimien modernisaatio ja kehittäminen perustui tarpeelle jälleenrakentaa erityisesti konventionaalista kykyä sen surkastuttua Neuvostoliiton kaatumisen myötä.

60 On esitetty, että Venäjän niin kutsuttu ”aktiivinen puolustusstrategia” edellyttää aktiivista ja jopa ennakoivaa sotilasvoiman käyttöä, jossa aloitteellisesti ja strategisesti estetään ja ennakoivasti neutralisoidaan uhat Venäjän kansalliselle turvallisuudelle. Tämä konsepti nähdään puolustuksellisenä suhteessa ”lännen poliittiseen ja sotilaalliseen tunkeutumiseen Venäjän vaikutuspiiriin”; ks. Garberg Bredesen & Friis 2020. Samoin Venäjän ”strategisen deterrenssin” käsite on laaja, eikä pelkästään puolustuksellinen. Se sisältää puolustuksellisia ja hyökkäyksellisiä, ydin- ja konventionaalaisia sekä ei-sotilaallisia deterrensityökaluja; ks. Ven Bruusgaard 2016.

Asevoimien komentajien yhteydenpito aloitettiin alueella jo vuonna 2011. Foorumin pyrkimyksenä on ollut vähentää alueen jännitteitä, rakentaa suoria keskustelukanavia asevoimien johtojen välille sekä hälventää muiden epäluuloja omia aikeita ja tavoitteita kohtaan. Venäjän vallattua Krimin ja hyökättyä Itä-Ukrainaan tätä keskusteluyhteyttä ei ole voitu enää jatkaa.

Venäjä on nyt esittänyt arktisen alueen komentajien foorumia käynnistettäväksi uudelleen.⁶¹ Tämä voi osaltaan heijastaa myös Venäjän halua keskustella alueen turvallisuustilanteen kiristymisestä. Se, että aloite on juuri Venäjän, tekee sen samalla vaikeaksi hyväksyä. Venäjän jatkaessa aggressioitaan Ukrainan suhteen ja pohjoisten harjoitusten säilyessä hyökkäyksellisiä elementtejä sisältävinä länsimaiden ei ole käytännössä mahdollista tähän suostua ilman, että ne näyttäisivät taipuvan yhtenäisyydessään ja Venäjän tavoitteiden mukaisesti.

Yhdysvalloissa ja Norjassa on puolestaan tuotu esille ajatuksia siitä, että alueen kovasta turvallisuudesta keskusteltaisiin vastedes Nato–Venäjä-neuvoston yhteydessä.⁶² Arktisen alueen turvallisuuskysymysten vieminen Nato–Venäjä-neuvoston käsittelyyn jättäisi Suomen ja Ruotsin ulos näistä keskusteluista. Venäjäläkään tuskin löytyisi halukkuutta tähän, sillä osallistumalla pohjoisten kysymysten käsittelyyn tällä foorumilla maa samalla tunnustaisi Naton roolin Arktiksella.

Kovan turvallisuuden keskusteluyhteyden rakentamisen kannalta on kuitenkin olemassa kenties helpommin käyttöön otettava, joskin mahdollisuuksissaan rajallinen vaihtoehto: alueen rannikkovartiostojen foorumi. Useat alueen maiden rannikkovartiostot kuuluvat asevoimien komentorakenteeseen ja epävirallisesti keskusteluissa olisi ainakin teoriassa mahdollista käsitellä osapuolten esiin tuomia huolia tai pyrkiä minimoimaan lisääntyneen harjoitustoiminnan mukanaan tuomia riskejä. Arktisten valtioiden suuria strategisia erimielisyyksiä tämä ei kuitenkaan ratkaisisi.

61 The Barents Observer 2021d.

62 Ks. Danoy & Maddox 2020; Pincus 2019.

LOPUKSI: SUOMI JA SUURVALTOJEN STRATEGINEN PAINE

ARKTISESTA ALUEESTA ON perinteisesti puhuttu rauhan ja yhteistyön alueena. Vaikka alueen turvallisuustilanne on selkeästi heikentynyt ja monimutkaistunut, alueella on edelleen mahdollisuuksia kaikkia alueen maita hyödyttävälle kansainväliselle yhteistyölle. Yhteistyö ei ratkaise Venäjän ja lännen vastakkainasettelua, mutta alueellisten jännitteiden vähentämiseen tähtäävää työtä on äärimmäisen tärkeää jatkaa.

Yhteistyöhakuisuus on ollut Suomen ulkopoliitiikan kulmakivi, ja Suomen on tärkeää jatkaa olemassa olevan yhteistyön tukemista ja luottamuksen rakentamista. Erityisesti Suomen on syytä jatkaa vahvaa tukeaan Arktiselle neuvostolle. Ministeritason yhteydenpito neuvoston puitteissa tarjoaa harvinaisen väylän dialogille Venäjän ja länsimaiden välille myös jännitteisinä aikoina.

Alueella on kuitenkin käynnissä huolestuttavia kehityskulkuja, jotka Suomen on huomioitava ja joihin sen tulee aktiivisesti varautua. Kovan turvallisuuden merkittävimmät riskit liittyvät Venäjän sotilaallisen voiman lisääntymiseen, Venäjän ja länsimaiden vastakkainasettelun kärjistymiseen sekä asevarustelukierteen mahdollisuuteen. Lisääntyvän sotilaallisen harjoitus-toiminnan myötä myös vahinkojen riski kasvaa.

Alueen geopoliittisen tilanteen ohella Suomen turvallisuuteen vaikuttaa erityisesti kahdensivlinen suhde Venäjään ja sen kehitys. Suomen ja Venäjän väliset suhteet ovat viime vuosien aikana pysyneet suhteellisen vakaana. Venäjän toimet muita Pohjoismaita kohtaan ja myös Suomelle tasaisin väliajoin kohdistetut varoitusviestit ovat kuitenkin osoittaneet, että tämän asian-tilan pysyvyyteen ei ole syytä tuudittautua.⁶³ Arktisen alueen kasvaneen jännitteisyyden myötä Suomen on uudelleen huomioitava myös Kuolan niemimaan korostuminen Venäjän sotilasstrategiassa. Suomen on tärkeää pystyä seuraamaan aktiivisesti alueen turvallisuustilanteen muutosta, jotta aikaa jäisi ennakkoinnille, ehkäiseville toimille sekä varautumiselle.

Suomi on aktiivisesti ja johdonmukaisesti pyrkinyt syventämään kansainvälistä puolustuspoliittista yhteistyötään. Pohjoismaiden yhteistyön tiivistyminen arktisella alueella on tässä suhteessa avainasemassa. Pohjoismaiden – ja erityisesti Norjan – kannalta on myös tärkeää, että Yhdysvallat sitoutuu alueelle sotilaallisen tasapainon ylläpitämiseen. Se, miten vahvasti tämän varaan voidaan laskea, riippuu kuitenkin Yhdysvalloista itsestään. Yhdysvaltojen sitoutuminen sekä kyky toimia alueella on olennaista myös siksi, että Natossa ei ole paitsi riittävää operatiivista nopeutta myöskään täyttä yksimielisyyttä arktisen alueen merkityksestä ja tarvittavista toimenpiteistä.

Suomen turvallisuudelle olisi edelleen hyödyksi, jos Euroopan unionissa tunnistettaisiin sen oma rooli ja vaikutusmahdollisuudet alueen vakauden ylläpitäjänä. EU:n huomion kiinnittäminen pohjoiseen on kuitenkin ollut työlästä, eikä kaikkiin mahdollisuuksiin ole tartuttu. Kun komissio ja Euroopan parlamentti määrittävät omia tavoitteitaan alueella, Suomen on syytä olla mahdollisimman aktiivisesti myötävaikuttamassa eurooppalaisen arktisen vision muodostumiseen.

On syytä korostaa, että sotilaallisen konfliktin mahdollisuus Pohjois-Euroopassa on edelleen hyvin pieni. Kuitenkin niin kauan, kun Venäjän ja lännen välit ovat kireät, Venäjän toimien myötä myös läntisten toimijoiden on pakko investoida sotilaallisen toimintakyvyn kehittämiseen pohjoisessa. Lisäksi keskipitkällä aikavälillä Kiinan läsnäolo Arktiksella tulee lisääntymään, mikä tuo alueelle uuden jännitteen.

Jännitteet pohjoisessa eivät ole poistumassa lähitulevaisuudessa. Samalla pohjoinen on Suomelle entistäkin tärkeämpi strateginen ilmansuunta.

63 Ks. PLM 2019; Lavikainen 2021; myös The Barents Observer 2020c.

LÄHDELUETTELO

- Allan, Duncan et al. (2021): "Myths and misconceptions in the debate on Russia: How they affect Western policy, and what can be done", Chatham House Report, <https://www.chathamhouse.org/sites/default/files/2021-05/2021-05-13-myths-misconceptions-debate-russia-nixey-et-al.pdf>
- Anthony, Ian; Ekaterina Klimenko & Fei Su (2021): "A strategic triangle in the Arctic? Implications of China-Russia-United States power dynamics for regional security", SIPRI, https://www.sipri.org/sites/default/files/2021-03/sipriinsight2103_arctic_triangle_o.pdf
- Arkinen neuvosto (2020): "Exploring the Arctic Ocean: The agreement that protects an unknown ecosystem", <https://arctic-council.org/en/news/exploring-the-arctic-ocean-the-agreement-that-protects-an-unknown-ecosystem/>
- BBC (2021): "Putin warns of tough Russian action if West crosses 'red line'", 21.4.2021, <https://www.bbc.com/news/world-europe-56828813>
- Boulègue, Mathieu & Duncan Depledge (2021): "New military security architecture needed in the Arctic", Chatham House, <https://www.chathamhouse.org/2021/05/new-military-security-architecture-needed-arctic>
- Bourne, Joel K Jr (2021): "This wilderness crown jewel is opening for oil drilling. Why is industry interest so weak?" National Geographic, January 5, 2021, <https://www.nationalgeographic.com/environment/article/wilderness-crown-jewel-opening-for-drilling-industry-interest-weak>
- Conley, Heather & Matthew Melino (2020): "America's Arctic moment: Great power competition in the Arctic to 2050", CSIS, https://csis-website-prod.s3.amazonaws.com/s3fs-public/publication/Conley_ArcticMoment_layout_WEB%20FINAL.pdf?EkVudAlPznrPLwEdaIPO.GlpyEnNzINx
- Dams, Ties, Louise van Schaik & Adája Stoitman (2020): "Presence before power: China's Arctic strategy in Iceland and Greenland", Clingendael Report, <https://www.clingendael.org/sites/default/files/2020-06/presence-before-power.pdf>
- Danoy, Jim & Marisol Maddox (2020): "Set NATO's Sights on the High North", Atlantic Council, <https://www.atlanticcouncil.org/wp-content/uploads/2020/10/NATO-20-2020-Set-NATOS-Sights-on-the-High-North.pdf>
- Dlouhy, Jennifer A (2020): "Banks, insurers face pressure to stay away from Arctic drilling projects", World Oil, 24.11.2020, <https://www.worldoil.com/news/2020/11/24/banks-insurers-face-pressure-to-stay-away-from-arctic-drilling-projects>
- Dolata, Petra (2020): "A Balanced Arctic Policy for the EU". European Parliament, In-Depth Analysis, [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2020/603498/EXPO_IDA\(2020\)603498_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2020/603498/EXPO_IDA(2020)603498_EN.pdf)
- Ejgestad, Svein (2018): "The Nordic Region." Teoksessa John Andreas Olsen (ed.), Security in Northern Europe: Deterrence, Defence and Dialogue, Rusi Whitehall Paper 93
- EIA (2019): "Country Analysis Executive Summary: Norway", https://www.eia.gov/international/content/analysis/countries_long/Norway/pdf/norway_exe.pdf
- Ellehuus, Rachel & Colin Wall (2021): "Leveraging Allies and Partners", CSIS, <https://www.csis.org/analysis/leveraging-allies-and-partners>
- Financial Times (2021): "China targets rare earth export curbs to hobble US defence industry", 17.2.2021, <https://www.ft.com/content/d3ed83f4-19bc-4d16-b510-415749c032c1>
- Garberg Bredesen, Maren & Karsten Friis (2020): "Missiles, Vessels and Active Defence: What Potential Threat Do the Russian Armed Forces Represent?", The RUSI Journal, Volume 165, 2020 - Issue 5-6, <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/03071847.2020.1829991>
- Goble, Paul (2020): "Second Chinese Icebreaker Heads to Northern Sea Route, Shifting Power Balance in Arctic", Jamestown Foundation, <https://jamestown.org/program/second-chinese-icebreaker-heads-to-northern-sea-route-shifting-power-balance-in-arctic/>
- Gould-Davies, Nigel (2021): "With Russian-Western relations at a low, what pay-off for Putin?" IISS Analysis, <https://www.iiss.org/blogs/analysis/2021/05/russian-western-relations-putin>
- Hersman, Rebecca; Eric Brewer & Maxwell Simon (2021): "Deep Dive Debrief: Strategic Stability and Competition in the Arctic", CSIS, <https://www.csis.org/analysis/deep-dive-debrief-strategic-stability-and-competition-arctic>
- House of Commons Defence Committee (2018): "On Thin Ice: UK Defence in the Arctic", <https://publications.parliament.uk/pa/cm201719/cmselect/cmdfence/388/388.pdf>
- Humbert, Malte (2021): "Russia Elevates Importance of Northern Fleet Upgrading it to Military District Status", High North News, Jan 13 2021, <https://www.highnorthnews.com/en/russia-elevates-importance-northern-fleet-upgrading-it-military-district-status>
- Kiinan arkinen strategia (2018): "Full text: China's Arctic Policy", http://english.www.gov.cn/archive/white_paper/2018/01/26/content_281476026660336.htm
- Klimenko, Ekaterina (2020): "Russia's new Arctic policy document signals continuity rather than change", SIPRI Commentary, April 6, <https://www.sipri.org/commentary/essay/2020/russias-new-arctic-policy-document-signals-continuity-rather-change>
- Lavikainen, Jyri (2021): "Russia's redefined view on strategic stability: A security dilemma in Northern Europe?", FIIA Briefing Paper 308, https://www.fii.fi/wp-content/uploads/2021/04/bp308_russias-redefined-view-on-strategic-stability_jyri-lavikainen.pdf
- Lucht, Hans (2018): "Chinese investments in Greenland raise US concerns", DIIS Policy Brief, <https://www.diis.dk/en/research/chinese-investments-in-greenland-raise-us-concerns>

- Martinson, Ryan D. (2019): "The Role of the Arctic in Chinese Naval Strategy", Jamestown Foundation, China Brief Volume: 19 Issue: 22, <https://jamestown.org/program/the-role-of-the-arctic-in-chinese-naval-strategy/>
- Melino, Matthew & Heather A. Conley (2020): "The ice curtain: Russia's Arctic military presence", CSIS, <https://www.csis.org/features/ice-curtain-russias-arctic-military-presence>
- Metsäteollisuus (2021): "Viisi faktaa metsäteollisuuden viennistä", <https://www.metsateollisuus.fi/uutishuone/viisi-faktaa-metsateollisuuden-viennista>
- Mikkola, Harri (2019): "The geostrategic Arctic: Hard security in the High North", FIIA Briefing Paper 259, https://www.fia.fi/wp-content/uploads/2019/04/bp259_geostrategic_arctic.pdf
- MPKK (2020): "Suomen puolustuskysymys ja puolustusmahdollisuudet PohjoisSuomessa Fennoskandian kalotin joutuessa sotaanäyttämöksi Suomen ollessa ei-sotaakäyvä", https://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/180245/Somerkari_verkkoversio_full-1.pdf?sequence=3&isAllowed=y
- NATO (2018): "Trident Juncture 18", https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_158620.htm
- NBR (2019): "China's Control of Rare Earth Metals", <https://www.nbr.org/publication/chinas-control-of-rare-earth-metals/>
- NOAA (2017): "Fishing in the Arctic?", September 8, 2017, <https://research.noaa.gov/article/ArtMID/587/ArticleID/27/Fishing-in-the-Arctic>
- Norwegian Government (2020): "Norway's oil history in 5 minutes", 18.11.2020, <https://www.regjeringen.no/en/topics/energy/oil-and-gas/norways-oil-history-in-5-minutes/id440538/>
- Norwegian Petroleum Directorate (2021): "The Shelf 2020 – high activity and significant investments", 14.1.2021, <https://www.npd.no/en/facts/news/general-news/2021/the-shelf-2020-high-activity-and-significant-investments/>
- Norwegian Seafood Council (2021): "Stable Norwegian seafood exports in 2020 despite the corona pandemic", <https://en.seafood.no/news-and-media/news-archive/stable-norwegian-seafood-exports-in-2020-despite-the-corona-pandemic/>
- Paul, Michael (2021): "A New Arctic Strategy for the EU: Maritime Security and Geopolitical Signalling", SWP Comment, https://www.swp-berlin.org/fileadmin/contents/products/comments/2021C17_EU_ArcticStrategy.pdf
- Pesu, Matti (2018): "Kolmatta linjaa: Suomi ja kansainvälinen puolustusyhteistyö", Maanpuolustus, 7.9.2018, <https://www.maanpuolustus-lehti.fi/kolmatta-linjaa/>
- Pesu, Matti (2020): "Hard security dynamics in the Baltic Sea region: From turbulence to tense stability", FIIA Briefing Paper 276, https://www.fia.fi/wp-content/uploads/2020/01/bp276_hard-security-dynamics-in-the-baltic-sea-region.pdf
- Pincus, Rebecca (2019): "Nato North? Building a Role for Nato in the Arctic", War on the Rocks, November 6, <https://warontherocks.com/2019/11/nato-north-building-a-role-for-nato-in-the-arctic/>
- PLM (2019): "Voiman Venäjä", Puolustusministeriö, https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161438/Voiman_Ven%C3%A4j%C3%A4_PLM_2019.pdf
- Sergunin, Alexander (2017): "Is Russia going hard or soft in the Arctic?", The Wilson Quarterly, <https://www.wilsonquarterly.com/quarterly/into-the-arctic/is-russia-going-hard-or-soft-in-the-arctic/>
- Szymański, Piotr (2021): "High North, high priority – Norway and the defence of NATO's northern flank". OSW Commentary, <https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/osw-commentary/2021-05-12/high-north-high-priority-norway-and-defence-natos-northern>
- Sørensen, Camilla T. N. (2018): "China is in the Arctic to Stay as a Great Power: How China's Increasingly Confident, Proactive and Sophisticated Arctic Diplomacy Plays into Kingdom of Denmark Tensions", The Arctic Yearbook, https://arcticyearbook.com/images/yearbook/2018/China-and-the-Arctic/3_AY2018_Sorensen.pdf
- Tallis, Joshua (2021): "Focusing the military services' Arctic strategies", War on the Rocks, January 2020, <https://warontherocks.com/2021/01/focusing-the-military-services-arctic-strategies/>
- TASS (2021): "Increasing US military presence in Arctic harms regional security, Moscow says", April 29, <https://tass.com/politics/1284959>
- The Barents Observer (2019): "Russian navy to hold live-fire exercise off Northern Norway", August 6, <https://thebarentsobserver.com/en/security/2019/08/russian-navy-announces-comprehensive-exercise-northern-norway>
- The Barents Observer (2020a): "American flags in the Barents Sea is 'the new normal,' says defence analyst", May 08, 2020, <https://thebarentsobserver.com/en/security/2020/05/american-flags-new-normal-barents-sea-says-defence-analyst>
- The Barents Observer (2020b): "Moscow pushes for more Arctic drilling", 3.11.2020, <https://thebarentsobserver.com/en/2020/11/moscow-pushes-more-arctic-drilling>
- The Barents Observer (2020c): "Moscow lashes out against Oslo, but courts Norwegian population", <https://thebarentsobserver.com/en/security/2020/11/moscow-lashes-out-against-oslo-courts-norwegian-population>
- The Barents Observer (2021a): "Russia announces multiple missiles towards Bear Gap as US Air Force bombers deploy to Norway for first time", February 17, <https://thebarentsobserver.com/en/security/2021/02/russia-announces-missile-shootings-towards-bear-gap-us-air-force-bombers-deploy>
- The Barents Observer (2021b): "Norway to host biggest exercise inside Arctic Circle since Cold War", April 14, <https://thebarentsobserver.com/en/security/2021/04/norway-host-biggest-exercise-inside-arctic-circle-cold-war>
- The Barents Observer (2021c): "U.S. Navy will build airport infrastructure in northern Norway to meet upped Russian submarine presence", April 16, <https://thebarentsobserver.com/en/security/2021/04/us-navy-build-airport-infrastructure-northern-norway-meet-increased-russian>
- The Barents Observer (2021d): "Russia will not talk militarization during its chairmanship in Arctic Council", May 13, <https://thebarentsobserver.com/en/2021/05/russia-will-not-address-militarization-during-its-chairmanship-arctic-council>

- Turner, Julian (2020): "The cold thaw: inside Russia's \$300bn Arctic oil and gas investment", *Offshore Technology*, 5.5.2020, <https://www.offshore-technology.com/features/the-cold-thaw-inside-russias-300bn-arctic-oil-and-gas-investment/>
- USGS (2009): "Assessment of undiscovered oil and gas in the Arctic", <https://pubs.er.usgs.gov/publication/70035000>
- USGS (2016): "Arctic National Wildlife Refuge, 1002 Area, Petroleum Assessment, 1998, Including Economic Analysis", <https://pubs.usgs.gov/fs/fs-0028-01/fs-0028-01.htm>
- Vasilyeva, Nataliya (2011): "Russia oil spills wreak devastation", AP, 17.12.2011, http://archive.boston.com/business/articles/2011/12/17/ap_enterprise_russia_oil_spills_wreak_devastation/
- Ven Bruusgaard, Kristin (2016): "Russian Strategic Deterrence", *Survival*, Volume 58, 2016 - Issue 4, <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/00396338.2016.1207945>
- VNK (2020): "Valtioneuvoston ulko- ja turvallisuuspoliittinen selonteko", <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/162513>
- VNK (2021): "Luonnos Suomen arktisen politiikan strategiaksi", <https://www.lausuntopalvelu.fi/F1/Proposal/Participation?proposalId=9a1d438a-91fd-4344-8caa-42451383b8ce&proposalLanguage=da4408c3-39e4-4f5a-84db-84481bafc744>
- Xinhua (2018): "Yamal LNG project reaches full production capacity", http://www.xinhuanet.com/english/2018-12/12/c_137666821.htm
- YLE (2012): "Katainen: Arktinen osaaminen on uusi Nokia", <https://yle.fi/uutiset/3-6393407>
- YLE (2019): "Finland's Arctic Council chairmanship overshadowed by global tensions", https://yle.fi/uutiset/osasto/news/finlands_arctic_council_chairmanship_overshadowed_by_global_tensions/10769924
- Yle (2020): "Lavrov: Venäjällä ei ole enää suhdetta EU:hun, vain yksittäisiin EU-maihin", <https://yle.fi/uutiset/3-11850644>
- YLE (2021a): "Presidentti Niinistö HS:ssa: Huippukokous Helsingissä Etykin hengessä voisi parantaa suurvaltojen keskusteluyhteyttä", <https://yle.fi/uutiset/3-11859862>
- YLE (2021b): "Kiina halusi lentotukikohdan Kemijärvelle arktisia tutkimuslentoja varten - Suomen puolustushallinto tyrmäsi hankkeen", <https://yle.fi/uutiset/3-11819140>